

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ АНІМАЦІЙНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Постановка проблеми. Гармонізація життєдіяльності соціальних суб'єктів (людина, група, суспільство) уможливується через запровадження соціального виховання на різних рівнях організації соціуму. До цього процесу залучаються різноманітні сфери буття, зокрема дозвіллева, де мають створюватися адекватні умови для вільного соціального вдосконалення. Однак у сучасних реаліях особливої уваги потребують проблеми організації фахової соціально-педагогічної діяльності в дозвіллевому просторі, здійснення її в новітніх соціокультурних умовах інформатизації та глобалізації, перебудова соціокультурного простору через дозвілля з урахуванням його значення для соціального розвитку. Для цього має бути підготовлений фахівець – соціальний педагог, який врахує основні тенденції функціонування й організації сфери дозвілля, визначить особливості застосування анімаційно-дозвіллевої діяльності в сучасному соціокультурному просторі з різними соціальними суб'єктами, застосує знання та вміння з організації процесу соціального виховання з метою розвитку соціальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підготовку фахівців до здійснення анімаційної діяльності досліджували Л. Волик, В. Кірсанов, Т. Лесина, В. Плотнікова, І. Шульга. Можливості анімації щодо подолання окремих соціально-педагогічних проблем вивчали Т. Дедуріна, М. Петрова, Л. Сайкіна, Л. Тарасов, О. Чернишенко, Н. Ярошенко та інші. Дозвілля як простір для позитивного соціального розвитку особистості розглядали Р. Азарова, І. Петрова, С. Пішун, С. Скляр, Н. Цимбалюк та інші вчені. Однак, на наш погляд, досі бракує ефективної моделі підготовки фахівців-соціальних педагогів, які здатні продуктивно працювати у сфері дозвілля як складовій соціокультурного простору.

Постановка завдання. Відтак, метою статті є визначення напрямів удосконалення підготовки соціальних педагогів до здійснення анімаційно-дозвіллевої діяльності. Для цього вирішуються такі завдання: схарактеризувати можливості здійснення анімації дозвілля соціальним педагогом у соціокультурному середовищі, окреслити перспективи відповідної фахової підготовки, запропонувати шляхи її поліпшення.

Виклад основного матеріалу. Для презентації авторської позиції щодо зазначених завдань необхідно навести основні аспекти соціально-педагогічного розуміння анімаційно-дозвіллевої діяльності, означити специфіку соціокультурного простору, в якому вона здійснюватиметься та, звісно, можливості дозвіллевого середовища щодо соціального розвитку соціальних суб'єктів.

По-перше, вже не викликає сумніву, що соціальний педагог може працювати в середовищі, яке постійно поширюється. Маємо на увазі, що професійна соціально-педагогічна діяльність традиційно здійснюватиметься в родинному колі, освітньому закладі, просторі мікрорайону, територіальній громаді, регіону країни. Цей підхід надає перспектив для реалізації соціального виховання, але й водночас висуває новітні вимоги до соціального педагога. На часі розробка організаційних підвалин роботи соціального педагога в соціокультурному просторі, зокрема анімаційно-дозвіллева діяльність як напрям соціально-педагогічної.

По-друге, стосовно анімації у сфері дозвілля, якою здебільшого займається соціальний педагог, то дозвілля – це сфера соціального буття, в якій особистість здійснює власний вибір, визначається щодо культурних уподобань. Сфера дозвілля надає можливість вільного вибору. Від того, якою діяльністю вона заповнена, залежать розвиток людини, реалізація її творчого потенціалу та соціальної активності. Якщо дозвілля створює обличчя соціального простору, то анімація вдосконалює його. В дозвіллі через анімацію створюється «людина культури», що здатна до самоактивності та може залучити інших людей до просоціальної

діяльності. Отже, анімаційно-дозвіллева діяльність – це система фахових дій, спрямованих на надихання соціальних суб'єктів з метою позитивної дозвіллевої активності в соціокультурному просторі. В контексті підготовки до її професійної організації соціальні педагоги мають здобути знання, вміння, навички, які дозволять спланувати, дібрати відповідні ресурси, реалізувати анімаційно-дозвіллеву діяльність та проаналізувати її ефективність.

По-третє, соціально-педагогічна характеристика соціокультурного простору пов'язана з педагогічним та культурологічним розумінням цього середовища. Певні характеристики соціально-культурного простору містяться в доробках Т. Кисельової та Ю. Красильникова, які аналізують соціально-культурну діяльність і сферами її реалізації вважають дозвілля та дозвіллеву діяльність, освіту та кар'єру, художню культуру та мистецтво, фізичну культуру та спорт, соціально-культурну реабілітацію та підтримку, міжкультурне співробітництво та комунікацію. Серед суб'єктів реалізації соціально-культурної діяльності називають людину, соціально-культурні інститути, сім'ю, засоби масової інформації та комунікації, галузеві заклади соціально-культурного профілю, соціально-культурні спільноти та формування [2]. Тобто, на думку дослідників, «соціально-культурне середовище – прояв суспільних відносин у сфері культури й дозвілля» [2, с. 18]. З метою запровадження анімаційно-дозвіллевої діяльності, звісно, можна діяти в усіх сферах, але є такі, де анімація найефективніша (музеї, туристичні та паркові комплекси, розважальні центри тощо).

Зважаючи на вищевказане, соціокультурний простір – це певна територія, що має традиційне історичне підґрунтя існування, духовне буття якої дозволяє розширити межі, активізувати соціальні суб'єкти щодо розвитку культури, зокрема соціальної, застосовуючи при цьому анімаційну діяльність як напрям активізації соціально-виховного потенціалу, що сприяє підвищенню культурного рівня розвитку й уможливує інтенсифікацію духовних та соціальних зв'язків.

Із урахуванням указаних особливостей має відбуватися підготовка соціальних педагогів до здійснення анімаційно-дозвіллевої діяльності в соціокультурному середовищі. А саме: необхідно враховувати сучасний стан розвитку соціальної педагогіки як науки, новітні дослідження дозвіллевої сфери, досягнення анімаційної діяльності в соціальній сфері, можливості соціально-педагогічного середовища ВНЗ, де відбувається підготовка фахівця (поєднання навчання та практики).

Визнаючи таку необхідність, вдамося до можливостей підготовки спеціальних фахівців, здатних до реалізації анімаційної діяльності в регіональному просторі. У м. Харків плідно функціонує вищий навчальний заклад – Харківська державна академія культури (ХДАК), що здійснює підготовку фахівців, які, з огляду на професійну специфіку, в змозі реалізувати розвиток закладів соціокультурної сфери відповідно до сучасних вимог: музеєзнавців, бібліотекарів, культурологів, хореографів, акторів, режисерів, знавців сфери туризму, менеджерів соціокультурної діяльності та інших. Особливістю цього навчального закладу є те, що в його стінах традиційно здійснюють підготовку фахівців у сфері соціального виховання, одним із завдань яких є інтеграція діяльності інших фахівців. Це спеціалісти – соціальні педагоги, які уможливають активізацію соціально-виховного потенціалу регіонального соціокультурного простору, консолідує зусилля багатьох його складових. Соціальний педагог завдяки спеціальній підготовці (зокрема з напрямку «анімаційна діяльність») здатен інтегрувати та координувати анімаційно-дозвіллеву діяльність у соціокультурному середовищі, об'єднувати зусилля інших фахівців.

У процесі підготовки соціальних педагогів ХДАК розроблено варіативну частину навчального плану з профілізації «Анімаційна діяльність», запропоновано серед інших вивчення дисциплін «Соціальна педагогіка дозвілля» та «Технології анімаційної діяльності соціального педагога у сфері дозвілля». Зважаючи на те, що соціальний педагог виконує свої функції (гностичну, комунікативну, організаторську, діагностичну, прогностичну, посередницьку, охоронно-захисну, попереджувально-профілактичну, соціально-терапевтичну, корекційно-реабілітаційну), виходячи з професійних характеристик соціального педагога, під час підготовки перед ним ставляться зокрема такі завдання. Під

час опрацювання теоретичних першоджерел при підготовці до практично-семінарських занять застосовувати порівняльний аналіз понять «анімаційна діяльність», «соціальна анімація», «соціокультурна анімація», «соціально-педагогічна анімація»; шляхом інтеграції попередніх знань уміти будувати змістовну модель анімаційно-дозвіллевої діяльності, покладаючи в основу певний критерій (наприклад, фінансування або рівень її організації в соціумі, рівень соціальної активності особистості тощо); постійно відстежувати, адаптувати та презентувати у фаховій періодичній літературі матеріал щодо використання анімаційно-дозвіллевих засобів у плануванні, прогнозуванні та реалізації завдань соціального виховання; з метою забезпечення вільного розвитку особистості шляхом самоаналізу результатів взаємодії з навколишнім середовищем, використовуючи дидактичні матеріали, у процесі практичних занять вміти визначати провідні компоненти навколишнього середовища, що впливають на процес організації анімаційно-дозвіллевої діяльності, сутність анімаційної діяльності різних соціальних інститутів; шляхом використання інтерактивних методів навчання (мозковий штурм, метод кейсів) виявляти провідні організаційні аспекти соціально-педагогічної анімації, здобувати вміння керуватися знаннями з організації анімаційної діяльності в практичній діяльності; задля поглиблення професійних знань та навичок у сфері анімації дозвілля вміти планувати стратегічні та тактичні аспекти організації анімаційної діяльності в різних установах та соціальних інститутах (сім'я, школа, табір, виробництво, офіс), у відкритому соціумі; під час практикумів, базуючись на фахових знаннях, що засвоєні раніше, добирати доцільні методи і форми анімаційної діяльності, враховувати ресурси та специфіку їх застосування в конкретних соціокультурних умовах та інші.

Курс «Соціальна педагогіка дозвілля» складається з таких змістовних модулів: «Теоретичні основи соціальної педагогіки у сфері дозвілля», «Специфіка соціально-педагогічної діяльності у сфері дозвілля», «Педагогізація середовища засобами дозвіллевої діяльності», «Анімаційно-дозвіллева діяльність соціального педагога». Під час оволодіння знаннями, формування умінь та навичок студенти засвоюють теми: «Специфіка організації анімаційно-дозвіллевої діяльності в зарубіжних країнах», «Соціальне виховання засобами дозвіллевої діяльності», «Корекція та реабілітація соціально-педагогічних проблем особистості у сфері дозвілля», «Діяльність соціального педагога в соціокультурній сфері» та інші.

Дисципліна «Технології анімаційної діяльності соціального педагога у сфері дозвілля» передбачає зокрема такі модулі: «Класифікація технологій анімаційної діяльності у сфері дозвілля, специфіка, характеристика», «Анімаційно-дозвіллева діяльність засобами мистецтва», «Анімаційно-дозвіллева діяльність різних соціальних інститутів», «Організація волонтерської діяльності у сфері дозвілля». Серед тематики лекційних та практичних занять ключовими є: «Ресурси та специфіка реалізації технологій анімації дозвілля», «Анімаційно-рекреаційні технології у сфері дозвілля», «Анімаційно-дозвіллева діяльність у відкритому соціумі», «Постановка анімаційно-дозвіллевих програм у процесі соціально-педагогічної діяльності», «Інноваційні технології організації анімації у сфері дозвілля».

Окрім теоретико-практичної аудиторної підготовки, передбачається проведення практикуму з дисципліни «Технології анімаційної діяльності соціального педагога у сфері дозвілля». До того ж майбутні соціальні педагоги вивчають курс «Соціально-педагогічні дослідження проблем анімаційно-дозвіллевої діяльності», що дозволить їм стати дослідниками й виявити перетворюючі можливості соціально-педагогічної діяльності через анімаційно-дозвіллеву діяльність.

Родзинкою підготовки фахівців у сфері анімації дозвілля є викладання курсів за вибором серед яких: «Анімаційно-дозвіллева діяльність з дітьми та підлітками», «Акмеологічні засади сімейного життя», «Фандрайзинг в анімаційно-дозвіллевій діяльності соціального педагога», «Анімаційно-дозвіллева діяльність у територіальній громаді» та інших. Практична підготовка здійснюється на базах практик, які уможливають безпосередню участь студентів у реалізації анімаційно-дозвіллевої діяльності.

Під час підготовки одним із важливих завдань є запровадження анімаційної діяльності

зусиллями самих студентів, які в якості практики запроваджують анімацію у власному ВНЗ. Активність студентів-соціальних педагогів відбувається за такими етапами: визначення мети соціально-виховної діяльності, пошук команди однодумців, створення банку цікавих та корисних ідей, які мають реалізовуватися, здійснення анімаційної діяльності на внутрішньому рівні соціально-педагогічного середовища ВНЗ, налагодження зв'язків із соціально-культурними інституціями, постійний пошук нових методів форм реалізації анімаційної діяльності, вихід на зовнішній рівень виховного простору закладу вищої освіти, аналіз та коригування подальшої роботи. Вважаємо, що за таким алгоритмом має діяти Центр студентської активності в масштабах вищого навчального закладу.

Практична реалізація вказаної діяльності здійснюється в Харківській державній академії культури, де протягом 2010-2012 навчальних років відбувається підготовка соціальних педагогів-аніматорів, які залучають до співробітництва студентів інших спеціальностей і реалізують власну активність у взаємодії з іншими соціокультурними інститутами.

Зважаючи на гасло «Об'єднуй та скеровуй», була запроваджена організаційна форма анімаційної діяльності під назвою «Анімаційна вітальня». На початку роботи встановлені правила її функціонування, серед яких: пряма участь та активна дія кожного в спільноті (ініціативна команда різних курсів та напрямів підготовки); вироблення ідей шляхом обговорення та конструктивної аргументації (під час попередніх заходів – дискусій, ток-шоу, мозкових штурмів); ротація зон відповідальності під час різних заходів (по черзі кожен має виконати обов'язки сценариста, режисера, декоратора, актора, організатора, координатора, звукорежисера тощо); обов'язкова посильна участь кожного; ретельна підготовка та вдала імпровізація – складові успіху.

Надалі взялася до роботи «Анімаційна агітбригада», завданням якої було привернення уваги студентства та залучення їх до співпраці. Представники ініціативної групи з метою зацікавлення та мотивування проводили інтерв'ювання, анонсування, розповсюдження власних рекламних листівок тощо. Застосовувався прийом інтригування для зацікавлення студентів. Інша акція ініціативної групи мала назву «Приведи друга чи подругу», під час якої зацікавлені студенти мали змогу долучити представників інших курсів та напрямів підготовки, інших навчальних закладів до діяльності спочатку як гостей, а потім учасників.

Шляхом спільного обговорення та проблемного аргументування було вироблено напрями реалізації подальшої діяльності «Чужого навчайся – свого не цурайся», «Безмежний всесвіт традицій та інновацій» (ознайомлення з культурною різницею народів, зокрема європейського простору), «Джерела народної культури», «Мистецтво врятує життя».

Студентами було організовано та проведено різноманітні заходи – вечір-портрет, вечорниці, ярмарок на масляну, свято Великодня, привітання до Дня перемоги, розважальні ігри та конкурсні програми для дорослих та дітей, культурно-освітня програма для людей похилого віку з метою набуття ними навичок володіння комп'ютером тощо. Діяльність анімаційної команди продовжувалася в підшефних інтернатах, територіальних центрах, закладах культури.

Робота з організації анімаційної діяльності серед студентства ХДАК буде продовжена через адаптовані традиційні та новітні форми. Власне «Анімаційна вітальня» – модернізована форма дозвілленої роботи, яка базується на засадах клубної діяльності, але акцент зроблено на активні форми роботи та консолідацію учасників. «Анімаційний калейдоскоп» – форма роботи, яка надає можливості кожному виявити власний талант. Під час реалізації основна увага приділяється різнобічним вподобанням студентів, об'єднаним єдиною ідеєю. Соціально-педагогічний квест з елементами анімації дозволяє зацікавити, сприяти виявленню логічного мислення, швидко приймати рішення, діяти в команді. Наприклад, знайти скарб у академії, досліджуючи її історію. Завдання для квесту мають бути замасковані в різних корпусах та мати історичну спрямованість. Флеш-моб (соціо-моб) із метою привернення уваги до проблем окремих груп студентів, із подальшим пропонуванням їх вирішення власними зусиллями. Анімаційна екскурсія з елементами

подієвого туризму у ВНЗ для студентів 1 курсу та абітурієнтів. Самодіяльний документальний анімаційний фільм, в сценарій якого закладено висвітлення буття студентів та їх інтереси. Етноанімація дозволяє виявляти, досліджувати та реконструювати особливості національної культури, поглибити розуміння джерел розвитку сучасного буття, яке має бути пов'язане з минулим та націленим на майбутнє. Віртуальна екскурсія в іншу країну через використання медіатехнологій та інше.

Висновки. Таким чином, фахова підготовка соціальних педагогів до здійснення анімаційно-дозвіллевої діяльності має відбуватися з урахуванням сучасного стану соціального середовища, наявного етапу розвитку сфери дозвілля, соціально-виховних можливостей складових соціокультурного простору. Соціальні педагоги, що виходять з академії культури, вирізняються можливостями професійної реалізації в анімаційно-дозвіллевій діяльності, спроможні вдосконалювати соціально-педагогічну діяльність, застосовуючи анімацію у сфері дозвілля. У зв'язку з розробкою нового напрямку підготовки фахівців-соціальних педагогів, перспективою є вивчення ефективності запропонованих курсів із напрямку підготовки «Анімаційна діяльність», корекція змісту та форм навчання залежно від результатів та розробка нових форм і методів практичної роботи.

Список використаних джерел

1. Волик Л. Модель підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів до анімаційної діяльності // Л.Волик / Шлях освіти. – 2009. – № 3. – С. 10-14.
2. Киселева Т. Основы социально-культурной деятельности : учеб. пособие для вузов культуры и искусств, пединституты и сред. спец. учеб. заведений / Т. Г. Киселева, Ю. Д. Красильников. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та культуры, 1995. – 136 с.
3. Лесина Т. М. Соціально-педагогічні умови стимулювання майбутніх соціальних педагогів до анімаційної діяльності : дис. ... канд. наук: 13.00.05 – соціальна педагогіка / Т. М. Лесина ; Луганський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2009. – 253 с.
4. Шульга И. Опыт педагогической анимации в практике социального воспитания за рубежом / И. Шульга // Социальная педагогика. – 2008. – № 4. – С. 90–93.
5. Цимбалюк Н. М. Інституціональна модернізація культурно-дозвіллевої сфери в Україні : дис. ... д-ра соціол. наук: 22.00.04 / Наталія Миколаївна Цимбалюк ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2005. – 40 с.

Максимовська Н.О.

Вдосконалення процесу підготовки соціальних педагогів до організації анімаційно-дозвіллевої діяльності в соціокультурному просторі

Розглянуто особливості підготовки соціальних педагогів до здійснення анімаційно-дозвіллевої діяльності в соціокультурному просторі, проаналізовано зміст основних навчальних дисциплін, що передбачені для поглибленого вивчення, наведено орієнтовну тематику лекційних та практичних занять, схарактеризовано напрями, методи і форми практичної складової підготовки.

Ключові слова: анімаційно-дозвіллева діяльність, соціокультурний простір, особливості підготовки, соціальний педагог, зміст підготовки, методи і форми підготовки, професійна підготовка.

Максимовская Н. А.

Совершенствование процесса подготовки социальных педагогов к организации анимационно-досуговой деятельности в социокультурном пространстве

Рассматриваются особенности подготовки социальных педагогов к осуществлению анимационно-досуговой деятельности в социокультурном пространстве, анализируется содержание основных учебных дисциплин, которые предлагаются для углубленного изучения, приводится ориентировочная тематика лекционных и практических занятий, характеризуются направления, методы и формы практической составляющей подготовки.

Ключевые слова: анимационно-досуговая деятельность, социокультурное пространство, особенности подготовки, социальный педагог, содержание подготовки, методы и формы подготовки, профессиональная подготовка

N. Maksimovskaya

Improvement of the Process of Social Pedagogues Preparation for Organization of Animation-Leisure Activity in Sociocultural Space

The article describes the peculiarities of social pedagogues preparation for realization of animation-leisure activity in sociocultural space, analyzes the content of basic educational disciplines, presented for deeper study, shows the directional thematic of lecture and practical lessons, characterizes the directions, methods and forms of practical component of preparation.

Key words: animation-leisure activity, sociocultural space, peculiarities of preparation, social pedagogue, content of preparation, methods and forms of preparation, professional training.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2012 р.